

אוריאל לוי

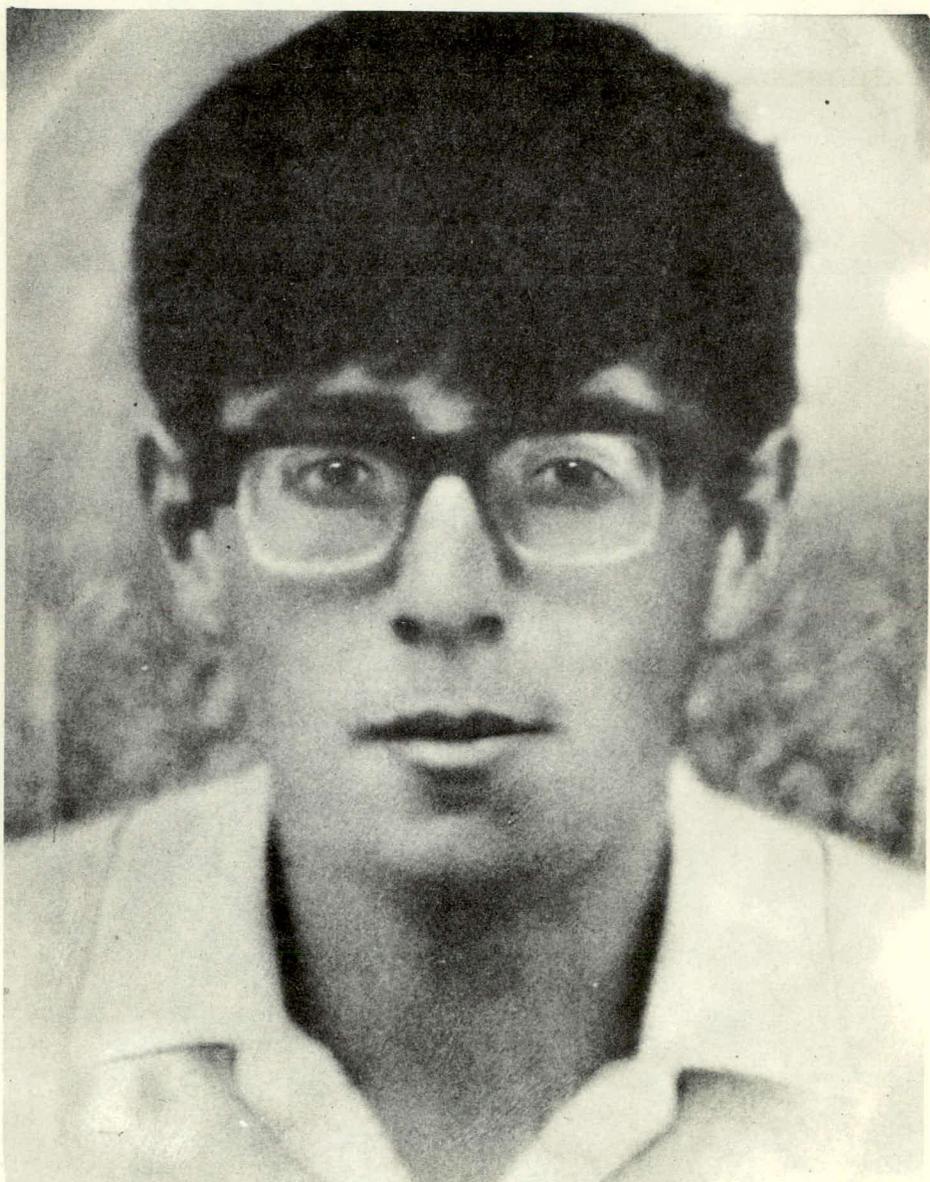
אוריאל

יצחק גרומן לזכרו

ג ע ש
גרעין - מש"ב
דצמבר 1969

6.1.52 - נולד בירושלים
17.11.69 - נספה בשרות צבאי

אל מלא רחמים

אל מלא רחמים,

אלמלא האל מלא רחמים

היו הרחמים בעולם ולא רק בו.

אני, שקטפתי פרחים בהר

והסתכלתי אל כל העמקים;

אני, שהבאתי גויות מן הגבעות,

יודע לספר שהעולם ריק מרחמים.

***

יהודה עמיחי

יצחק גרומן ז"ל נולד ב-6.1.62 בשכונת מורשה בירושלים, להוריו-
משה ורבקה גרומן. את שנות ילדותו הראשונות עבר בשכונת מולדתו ובהיותו
בן 4 שנים עברו הוריו לגור בשכונת לסבא ולסבתא בשכונת סנהדריה,
משכונותיה הצפוניות של ירושלים.

את שנות למודיו עבר יצחק בבית ספר סוקולוב וכתלמיד מצטיין המשיך
לאחר מכן בבית חינוך תיכון בירושלים.

ביולי שנה זאת עמד בבחינות הבגרות בהצלחה רבה והתגייס במסגרת
גרעין מש"ב, לשרות פעיל בנח"ל.

לפני שבועיים הפך לחייל בשרות ללא תשלום. במסגרת עבודת המשק-
עבד בפרדס ובמספוא ולאחרונה-ראינהו כולנו סובב בחצר המשק כגנן נוי
מתחיל.

איציק התבלט בגרעין בהתענינותו הרבה בכל הסובב אותנו. בבעיות
הקטנות של הקיבוץ כבעיות הגדולות של המדינה.

הירבה לטייל ולשוטט - ובאהבתו לראות ולספוג טבע ונוף מצא את
מותו.

השאיר סבא וסבתא, אם ואב, שתי אחיות, קרובים וידידים רבים.

חבל על דאבדין ולא משתכחין.

קיבוץ געש, 17.11.69

יצחק התלמיד, החניך והמדריך

שנות לימודיו של יצחק גרומן ז"ל בבית-ספרנו, היו שנות התפתחותו הפיסית, החברתית והאינטלקטואלית. הוא גדל וצמח ומנער היה לבוגר, למבוגר. אלה היו שנים של גיבוש מחשבותיו והשקפותיו הפוליטיות ושל דבקותו בתורה, שרכש בתנועת-הנוער שלו. יצחק ניסה לחיות על פי ההשקפות ועל פי הערכים שרכש, תוך כדי הכרה שהם עומדים בסתירה לדרך החיים של אנשי סביבתו. הוא היה חדור הכרה, כי הוא מחדש דרכי-חיים וצועד בדרך הנכונה, בחינת מי שמצא את האמת לאמיתה. וכך הציב את עצמו בעמדת מבקר ובודק מעשיהם והשקפותיהם של הסובבים אותו.

יצחק העריך את התרומה, שתרמה לו תנועתו. כחובה ראשונה ראה את מילוי החובות כלפיה והעמיד אותה מעל לחובותיו כלפי בית ספרו. הוא סיכן ממש את חייו כאשר עזב את המשק, שבו שרת בשירות הלאומי, ללא מסירת ידיעה לממונים עליו, וזאת כדי להשתתף בכינוס של התנועה. חבריו ידעו לספר על עזיבתו את בית-הספר, כדי להצטרף כמדריך אל חניכיו הצעירים, שיצאו לטיול תנועתי.

את קטעי-הספרות שהביא לקריאה בשעורי המחנך והדיונים שהדריך בשעורים אלה שאב מנושאי הפעולות של תנועתו. ובהיותו נוטה לפעילות חברתית היה שותף פעיל בשעורי המחנך, הביע השקפותיו ללא חשש וניסה לכוון את דרך מחשבותיהם של חבריו לכיתה.

הייתי מחנך של הכתה, שבה למד בשנה האחרונה. הוא, כיתר חבריו, חשו את האחריות המוטלת עליהם לגורל מדינתם ומולדתם. הוא היה ער מאוד לבעיות השעה והעסיקו אותו מאוד הבעייה הערבית ודמותו החברתית של בית-ספרנו. את השקפותיו ניסה לבסס על יסוד קריאה רחבה ויסודית ועל יסוד שיקול הנימוקים לחיוב או לשלילה. על אף הליכתו בתלם של עצמו קבל עליו את הדין בענייני נוהל ומשמעת, באשר נדרש לכך בתוקף ההוראות המוחלטות.

יחסו ללימודיו היה אישי מאוד. הוא אהב מקצועות מסויימים ולהם הקדיש תשומת-לב רבה ואילו את יתרם למד, כדי לצאת ידי חובתו כתלמיד. אף על פי שבחר במגמה הביולוגית היה הומניסט בנפשו והגיע להישגים בלימודי המקצועות ההומניסטיים והחברתיים. היו בו יכולת וכשרונות גנוזים, שעתידיים היו להתגלות ולהתפתח לאחר שהשתחרר מלימודיו הפורמאליים ומהמשמעת של בית-הספר. אוצר מחשבותיו עשוי היה להתעשר על ידי הפרייתן מנסיון החיים ומלקח המציאות.

יצחק סיים את לימודיו בבית ספרנו ביוני 1969 וניגש לבחינות הבגרות. לפני שבועות מספר קבלנו הודעה ממשרד החינוך והתרבות על הצלחתו בהן. שתיים עשרה שנות לימודיו הביאו לו פירות אך לא הספיק לקטוף אותם, כי הוא נקטף באבו, כשהוא נמצא עדיין על סף החיים...

וי על דאבדין...

ד"ר ש. קירשנבוים

על שיחה אחת עם יצחק

אותה שיחה, עליה אני עומדת לספר, לא קלה היתה לאיש מאתנו, כלומר לא ליצחק ולא לי, אך חייבת היתה להתנהל, ומאחר שחייבת היתה – התנהלה.

יצחק כידוע לכלנו, לא קל היה בתור תלמיד, לא קל לנו, למוריו ולעצמו, כתלמיד, גם כן לא קל היה.

עצמאי במחשבתו, בקרתי, בעל יחס מגובש מאד כלפי הסובב אותו, ועם זאת מהיר בתגובותיו ונועז – כל אלו עשוהו לאחד מאותם תלמידים, שעשויים להביא את מוריהם במבוכה, להעמידם במבחן יום-יום, שעה שעה, גורמים להם לבדוק בהקפדה מערכי שעוריהם עד לאחרון הפרטים שבהם, ובשעה של לחץ מפאת חוסר זמן, או בשעה של קוצר רוח עשויים הם אף להוציא את מוריהם משווי משקלם.

כלנו הכרנו את כשרו של יצחק, ואיש איש בדרכו שלו נסה ליצור לעצמו דרך, כדי לשלב אותו בעבודה הכללית של הכתה. אשרי מי שדרכו בהוראה, שנושא שעוריו, שאישיותו וכוון רעיונותיו תאמו את טעמו האישי. כל אחד מאתנו ידע, כי גורמי ההרתעה המצויים בידינו כלפי תלמידים אינם עשויים להיות אפקטיביים כלפי יצחק, וברור היה לכלנו, שלתכנן שעור, מבלי להביא בחשבון את יצחק כגורם משפיע בחוכו, לא ניתן.

על רקע זה עולה ההתנגשות שלי עם יצחק.

אנו היינו עוסקים באותם הימים בלמוד יצירתו של עגנון "והיה העקוב למישור". ספור זה, עלילתו, הדמויות הפועלות בו, נוף צמיחתו והבעיות המרחפות בחלל עולמו – כל אלו זרים, רחוקים ונוגדים היו הן את רגשותיו, הן את דעותיו והן את אורח חייו – זה שבהווה וזה שהוא שאף ליצור לעצמו בעתיד.

וכך באחד השעורים נאמרה - נזרקה לחלל החדר הערה שהביעה את
שאת נפשו המלאה באופן חריף ומנוסח כהלכה הן כלפי החומר והן כלפי
המלמדת אותו. זו היתה אחת מאותן הערות שאינן מורה יכול להתעלם מהן,
מאחר שנאמרו בקול; ושאין הוא רשאי לעבור לסדר היום מבלי להתייחס
אליהן, שכן אם יעשה כך הריהו מוחל על כבוד המורה שלו, ועל כבוד
המעמד אותו הוא מיצג, ויש כבוד אשר אותו אסור לו להפקיר. מתוך
שיקולים אלו ודומיהם הוצא יצחק מן הכיתה, וכך נשלח אל המנהל, ומשם -
אל ביתו ולבסוף נשלח בחזרה אלי במטרה לשוחח עמי ולהביאני לכך שאסלח
לו.

נקבע היום, נקבעה השעה ובהגיע הזמן שנקבע ישבתי אני בחדרי
דרוכה לבואו. האם יופיע? האם יודה כי שגה? האם יביע חרטה? היבטיח
לעתיד? - הוא?

אוותר על התנצלות, אומרת הייתי לעצמי, לא אדרוש דברי חרטה
והודאה, לא אדבר על הבטחה לעתיד, העקר - שיופיע. העקר - שיופיע,
שיאמר שלום, שישב, כל השאר כבר חסר חשיבות.

האם יופיע?

והוא נכנס. והוא אמר כך, כלומר - בערך כך, את הטון, את התוכן
ואת אופי הדברים אני זוכרת היטב: "מצטער, מורתי". והמשיך: "אני
דוקא... אני לא יודע איך שתקבלי את זה, אבל אני רוצה להגיד לך שאני
דוקא כן נהנה ללמוד אצלך, אבל זה ככה - אני פשוט לא יכול לסבול את
החומר הזה, וזהו, ואני רוצה לחזור לשעורים. כן, זו אמת, מה שאמרת
שלא איכפת לי - זה לא נכון. בעצם, לא חשבתי כך, לא חשבתי...".

הקול לא היה מתחנן. הנער לא היה שבור, אך מתחבט היה. הדבור לא
היה שוטף. המשפטים קטועים וכל מלה הוטלה אל חלל החדר כשהיא כבדה

כסלע. עיניו, שהיו מופנות אלי הביעו מחשבה, הביעו כנות, שלמות - הסכמה עם עצמו. אלו לא היו דברים הנאמרים מן השפה, הדברים נחצבו - מן הלב.

בעל תשובה?

"מקום שבעלי תשובה עומדים" . . . מהדהד באזני מאמר חז"ל "צדיקים אין עומדים שם" - הם פשוט אינם מגיעים שמה - אמרתי לעצמי.

טובה פליישר

*

17.11.69

ה ל כ ת

לצילי שיר שאהבת, נתייחדה מעט, שנינו והזכרונות:
הערב יורד, עלי אופק בווער, ואנו עליך איציק, נספר. אתנו הלכת במסע המפרך, אולם לא בגבולות תסייר. אתנו נסעת לשדות-הכותנה, אך לקטוף שם לא תוסיף עוד. לא הייתה לך בלורית מקורזלת שער, אף לא בת-צחוק בעיניים.

אבל אתה היית, איציק, ואינך עוד.

עליך לא יספרו גדולות ונצורות, לא יעטרו תלתיך בפאר והדר, כי נפלאות- בכורה טרם בצעת. קודם שאחזו ידיך ברובה - ירתה בך המציאות והפילתה. . . עת זהב-קרן אחרון נצנץ, ועצבות של בין-ערביים ירדה, שלח לבבך ללבבי תשדורת נרגשת. וזרח אז ירח של קיץ, וידך בידי נגעה - אכן, רק מי ששכל את הטוב ברעיו אותנו יוכל להבין. להבין - כי טרם היותך הטוב ברעי - באבך נקטפת. תאונה קטלנית. אמור נא לי, איציק, הגידה,

העוד מחייכות לי עיניך?

נורית (דושי), ירושלים

אני פוחדת מהדמעות

אני תמיד בורחת מהדמעות, מהפחד אני יראה, מהמות. אך שלשת אלה
רודפים אחרי צעד צעד - כמו אחרי כולנו בימים אלה.

קשה עלי הכתיבה, קשה מאוד הפעם. לכתוב על אדם שחי אלי כה
קרוב. באותו צריף, באותו גרעין באותו משק - וכל כך רחוק. לכתוב על
אדם שלא הכרתי אותו כמעט, לכתוב על חבר גרעין שאיננו.

איציק, אוסף דל של זכרונות משותפים. טיול - וכוח - שיחת חצות
על כוס קפה בחדר. החלטת גרעין - ריב על אי זהות מחשבה. כמה שבועות
כמה עשרות ימים יחד.

זכורה לי השיחה המשותפת על אצ"ל - לה"י - יחידת ה-101 - ואל
פתח. לאלה האחרונים, אמר, חסרה אידאולוגיה ולכן אין הם שווים בעיני.
ואני שחשבתי ואמרתי אחרת נראתי מוזרה בעיניך. לא הסכמת לשנות את
דעתך, את החלטתך. לא הסכמת לקנות ממהו חדש - כך קראת לזה
פעם באיזו שיחת חדר משותפת.

וכעת נותר רק להזכיר, להביך שוב מה שרק אתה אמרת ותו לא.

ממשות המות היא מיטה ריקה וערמת ספרים עזובה. רק זה.

קטנתי מלהביך העלמו של אדם לפתע.

היה...

הלך...

ואיננו.

סלח לי שאני בורחת מהדמעות מהפחד מהמות.

אני יראה!

בלהה (גרעין מש"ב) קבוץ געש

דברים לזכרו

תקופה קצרה, ימים שניתן למנותם, זו היתה הכרותי עם איציק.

דמות מיוחדת במינה בתוך הגרעין. חזותו החיצונית העידה בו כמאה עדים על השתייכותו התנועתית (יש משהו בחברי המחנ"ס שניתן להצביע עליו מיד, תוך מבט עין ראשון).

במהרה התברר לנו כי אותו מיוחד שבו יש לו גם פנים נוספות ואלו – בתחומי הרוח והנפש. היתה לו אהבה בלתי רגילה לתנועה בשטח ולגמיעת מרחקים ונופים על פני האדמה ובעולם הדעת.

היה זה בבוקרו של אותו יום מר ונמהר. פגשתי בו עובד ומנכש באחת מפנינות המחנה, מנסה לטפח ולתת צור. לאזור מוזנח ובלתי מסופל. נעצרתי לידו והבעתי משאלה – עצה: אולי בתוקף עבודתך תארגן את החברה למספר שעות עבודה בשטח המחנה, בין צריפי המגורים שלכם, על מנת לשפר גם שם את המראה. ניתן בהחלט לעשות זאת בשבת הקרובה.

והוא: את לא יודעת מה אני עושה בשבתות? נזכרתי: אי אפשר לפגוש את איציק בשבת בחצר הקיבוץ, לבדו ולעתים בשניים עוזב הוא את המשק ויוצא לטייל.

וארע מעשה והוחזר הוא וחברו אחר הכבוד אל געש לאחר שפגשם מושל קלקיליה ונזף בהם קשות, ואף הוסיף ושלח מכתב ובו הוא מספר על ההרפתקאה ומבקש מאתנו לעצור במשוטטים הצעירים ולמנעם מסכנה אפשרית.

ואולם – הניתן לעצור?

הטיול והסיוור היו חלק משאיפה לדעת, להבין ולהרחיב אפקים של שכל ושל רגש. הוא אינו נלאה מלחפש חומר בכתובים על התנועות המהפכניות בעולם בולש ומשיג חוברות "לקט" מן העתונות הסוציאליסטית, שנתקל בהן בג. חביבה באחד מימי העיון.

קושר קשרים עם חברים היכולים לספק לו חומר עיוני על הבעיות שהוא מתעניין בהן.

מפליא לדעת ולהבין בבעיות השעה. ממעט לדבר וכשהוא עושה זאת, עושה הוא זאת באיטיות מרובה, כאילו ישקול כל מלה בסלע. אך בכל שישחתף ויתן את קולו יתברר מיד כי "יש כאן מה לשמוע!" באותן שיחות רציניות אשר לקח בהן חלק ואמר את דברו, נשמעו דברי טעם שהוכיחו על אומרם.

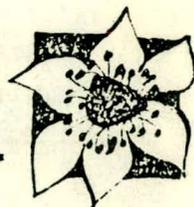
שמענו מעט, מעט מידי.

הכרנו עוד פחות כי לא מן הפתוחים היה הנער.

והנה נסתם הגולל

נסגר לנצח.

דליה

קשה לי להתחיל לכתוב, אינני יודע כלל מה לכתוב, לא עלה אף פעם בדעתי שהצטרך לכתוב על אנשים שאינם, על חברים שאינם. אינני מעכל מה פה בעצם קרה. במיוחד קשה הכתיבה על איציק, אופיו, מינהגיו. קשה למצות במספר מצומצם של שורות את איציק.

הכל חשוב - הכל יש לכתוב. חשוב לזכור אותו כחבר לטיולים, לערבים משותפים, להפסקת השעמום מדי פעם. לזכור ולא לשכוח.

איציק היה טיפוס מיוחד. מיוחד מאד. שונה מהאחרים, ביחסיו אל בני אדם - אל חבריו. קל היה לכעוס עליו. הוא היה יוצא דופן. קשה היה להבינו - בגלל המילים הפוגעות ויתכן שלא היתה לו כל כוונה לפגוע. פשוט היתה זו המחשה - מה אני רוצה לאמר!?

למראית עין היה איציק אדם קשה. ואף חשדו לא מעטים שחסר רגש
הוא.

הוא היה ער לבעיות החברתיות - חוסר ההבנה של החברה בחוג ו"איל"
לאיציק הביאו אולי לעזיבתו.

הייתי חבר שלו - חבר לטיולים. אחד הדברים האהובים עליו ביותר -
התרמיל, המימיה, המפה. הוא אהב את הארץ - הוא טען שחייבים לחרוש
אותה ברגלים, איציק היה מתפעל מהנוף - מהנוף שהקסים אותו לעיתים
לזמן רב.

איציק אהב לצחוק ולספר בדיחות, איציק כזה זכור לי - צוחק ושמח.
הוא היה יודע לבחור בין הסרטים את הטובים שבהם, הוא אמר פעם שאומנות
הצלום והקולנוע זאת היא אומנות גדולה. "גדול" זאת היתה המלה שהסבירה
כמעט הכל.

מוסיקה היחה עוד שטח שאיציק אהב. ממוסיקה קלסית ועד לג'אז
המודרני.

את איציק הכרתי כבעל אופי חזק ויציב, כל שכנוע שלי כנגד החלטתו
לא עזרו.

איציק היה לי חבר טוב. חבר שקשה יהיה לי לעכל את אשר קרה לו.
חבר שלא ישכח. שילווה אותי בכל טיול, בכל סרט טוב.

זהו פסיק מעולם גדול שנקרא איציק - פסיק ממה שהוא היה.

הרצל

ש י ח ת ח ב ר י ם

אני זוכר אותו במכנסים קצרים ושער פרוע. בדרך כלל לבש חולצה שכתוריה העליונים היו פרומים. מראהו החיצוני לא שיקף את פנימיותו. ויכוחיו היו חריפים ונסובו סביב בעיות שאותן ראה כמרכזיות וחשובות. התעניינותו הרבה לא הוגבלה למקצועות שנלמדו אלא כללה תחומים רבים אחרים שבהם ראה חשיבות רבה.

לאיציק היתה השקפת עולם מוגדרת הוא היה סוציאליסט שהאמין בכל ליבו באידאולוגיה זו, ולפיה רצה להנהיג את עולמו.

אף על פי שהיתה לו השקפת עולם מוגדרת הוא התיחס בכבוד לכל אדם אשר לו השקפת עולם ותהיה אשר תהיה. היתה לו נפש פתוחה ומבינה למרות שלא היה דתי, הוא העריך את האדם הדתי - הוא הבין את השקפת העולם הזו. וכן גם השקפות אחרות. וזו היתה אחת התכונות החיוביות שבו.

צד אחר בדמותו של איציק היתה למדנות. הגאולוגיה היתה תחביב שלו. הוא למד תמיד מעבר למה שנדרש ממנו. הוא למד הסטוריה, גיאוגרפיה ואני יכולה להמשיך ולמנות את המקצועות שהיו בשבילו דבר חי, מעבר לשרטוט ולהגדרה. טבע חי.

אנציקלופדיה מהלכת קראנו זו בזכות הכמויות של חומר הקריאה שקרא תמיד.

איציק שאף לשלמות בדברים בהם התעניין. התעניינותו הרבה בסבע גרמה לכך שטיוליו הרבים הפכו לשם דבר בביה"ס. כל אחד שהיה זקוק לעצה או להדרכה לגבי טיול שתכנן, היה פונה אל איציק ומקבל תשובה.

זכור לי הטיול לבית הנציב אחרי המלחמה, שאיציק הסביר ופרט את כל הידוע לו על המקום.

טפוס מיוחד היה איציק - הוא ידע להעסיק את עצמו, לחדש, להמציא. מחשבותיו היו תמימיות, טהורות, שהתאימו רק לו.

האדמה היתה אהובה עליו. עבודת אדמה וגאולוגיה - שתי שאיפות חיו
שרצה להמשיך וללמד לאחר השרות הצבאי.

איציק אהב את הארץ. אהב לראות נופים טבעיים. הפחד לא עצר אותו
מלראות עוד ועוד, ועוד.

הראשון ביננו שחרש ברגליו את השטחים החדשים שניספחו לארץ לאחר
המלחמה.

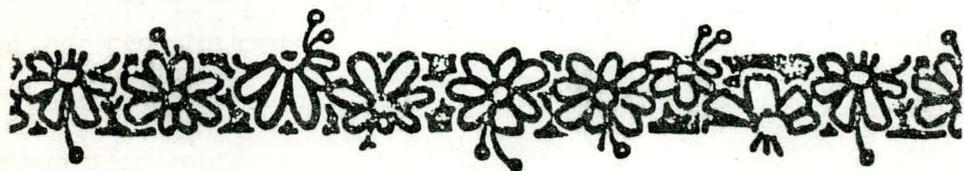
בדרכנו מבית הספר כל קוץ ודרדר ענינו אותו. היום גם אני אוהב
להעצר ולהסתכל מסביב. זה לא מעט בזכותו.

איציק אהב את הטבע את החיים, את כל הצורות החדשות שמקבלים יום
יום טעם וצורה חדשה.

אתנו למד התחנך ולמד. תמיד עשה כמיטב יכולתו ונסה לעזור לנו
ולעצמו. עכשו זה אחרת. הוא נתן לנו את חייו על מנת שנמשיך ונחיה ונקיים
פעליו. דמותו תלוונו לאורך השנים כי מקומו ביננו מתחילת הדרך עד סופה.
בן צעיר שמת קודם זמנו מי יביא לנו חליפתו? אין תמורה ואין השלמה
עם גורל זה.

דומה שאין לך בחיים דבר קשה ואיום מדברי הספד של דור הורים על
בן. זהו ביטוי לסרגדיה אנושית, שאין לה הגיון שאין לה טעם.

*

אינני זוכר כיצד ואיך התקרבונו איציק ואני. אינני זוכר מתי התחלתי לשים לב למיוחד אשר באיציק.

לראשונה פגשתיו כשנכנס לתנועת המחנות-העולים ב-23.10.65 בתחילת 'החמישית'. לאחר שנה היה כבר איציק חבר מרכז-מחנה שהוא המוסד העליון במחנה. באותה תקופה התקימה ועידת התנועה. לאחר סיום הוועידה נשאר איציק כדי לעבוד בפרוק המחנה בו השתכנו. כשחזר ספר לי כיצד השליכו החברה את כל הכלים (פליירים, צבתות וכו') משום שהיו מתוצרת גרמנית.

היתה זו תקופת כנון היחסים הדיפלומטיים עם גרמניה וכן תקופת מעבר בה ההתנגדות הולידה את החרם כנגד התוצרת הגרמנית. איציק, כמו רובנו, היה מתנגד חריף ליחסים הללו והחרים כל שמוש בתוצרת גרמנית. גם יותר מאוחר הסביר כי הוא נוסע במכוניות גרמניות, כי פשוט אין ברירה.

אחד הקוים הבולטים באופיו היה האינדיבידואליות שלו, דבר שגרם לו הרבה סכסוכים עם החבר'ה. אך למרות קשיים בהקלטות בחברה ואולי בגללם הוא נסה לתקן את התנהגותו לשמוע... לנסות... להוציא מסקנות ולפיהן לפעול.

פעם לאחר אחד הטיולים שוחחנו על כך. היתה לי בקורת רבה על התנהגותו ולמען האמת קויתי שלא אצטרך להגיד לו זאת בפניו ואולם המצב הגיע לידי כך שאמרתי... היה זה בלתי נמנע. איציק שמע ולאחר שסיימתי קם והלך כשדמעות בעיניו.

כשנפגשנו למחרת אמר לי: בני, צדקת והוסיף: אנסה לעדן את מנהגי ולהיות סבלני יותר.

הוא אהב לקרוא הרבה ופנה למקורות שונים. הוא לא הסתמך על עתוני הצהרים, אלא חפש את האמת ב"חותם" בספרות פוליטית בספריות עירוניות.

אותה תקופה התרחקנו זה מזה. כשחזרנו ונפגשנו פגשתי אדם אחר.

נדהמתי מרוב ידיעותיו ודעותיו. הוא פתח לפני עולם חדש.

ראשית הקולנוע. איציק למד אותי לצפות לסרט להביט על הסרט לא רק מנקודת בדור זול. איציק ראה בקולנוע בטוי האדם. הוא לא הסתפק במה שראה על המסך הוא קרא על הבמאי, על השחקנים, על העלילה.

בנוסף על הקולנוע התעניין איציק בספרות פוליטית, בשירה ישראלית חדשה בת זמננו. איציק אהב להאזין למוסיקה מודרנית - זהו קצב החיים של הדור הצעיר - היה אומר.

אחד מתחביביו האחרונים היה הצלום. איציק התאונן מידי פעם שתקציבו אינו מספיק לצלם את כל שהיה רוצה. הוא רצה לצלם הרבה יותר, אבל הדבר יקר מידי ולכן קצב את מספר התמונות ועמד בדבורו.

אך הצלום עצמו עמד תמיד על רמה. איציק נסה תמיד לשפר, למצוא אפקטים חדשים, מקוריים, הוא למד והתעניין בקשר לצלום, חפש חוברות צלום למד מהן וחדש בצלומיו מכל מה שלמד.

כתבתי על איציק אך לא כתבתי הכל גם לא התיימרתי. כי על קווי אופי של אדם אי אפשר לכתוב. אדם מכירים על-פי חייו, על-פי כל תנועה משלו, חיוך, דבור ומבט ודברים כאלה קשה לעלות על הכתב.

בני

17.2.67

אין איש
חסרון
רעש מסביב
אין בא
אין ראות
פניו.

חרש אלך
ללא הפסק,
שוב
אראה זיו
פניך.

מדוע
תלך ממני?
ואתה
איננו.

רצין
דומם
שקט מסביב.
ישיבה רכה
אכזבה
אין קול.

נרכנתי בלאט
קמתי.
קם הוא.
קמנו.
לא דבר
אין תגובה.

נורית (דושי), ירושלים

*

בוקר אחד נמסר לי בהנהגה הראשית שישנו בחור מירושלים שרוצה להצטרף לגרעין. נתנו לי שם וכתובת ובהזדמנות הראשונה עליתי ירושלימה. וכך פגשתי את איציק בפעם הראשונה.

הרהרתי בדרך כך - מוזר שבחור בעצמו יפנה להצטרף לגרעין, שירצה כך מרצונו החופשי לגמרי, להתקשר עם גרעין ואולי לנסות חיי קיבוץ לאחר הצבא.

באמת מוזר. אחת מן השתיים או משהו לא בסדר או הבחור הוא רציני ויש לטפל בו כדי שיגשים את רצונו.

דפקתי בדלת, פתח לי אותה בחור עם בלורית. הזמין אותי להכנס. על השולחן ספרי למוד ומחברות. איציק אמר לי בפשטות וישר לענין - אני רוצה לנסות להגשים את חינוכי התנועתי בשומר הצעיר. אני חושב שמבחינה רעיונית ומעשית כאחת זאת התנועה המבטיחה יותר, הוא בקש להצטרף לגרעין וללכת איתו לנח"ל.

אמרתי לו שיהיו לו בעיות קליטה בין חברה שאין הוא מכיר אותם, הוא ענה לי אני רוצה. זה יהיה בסדר. זה מוכרח להיות בסדר. לא הספיק איציק להגשים את רצונו חבל! חבל מאוד!!!

חיים

*

חברי מש"ב מספרים

התאספנו ערב אחד בחדר שהיה פעם של איציק והעלינו בעל פה זכרונות.

נורא קשה לדבר על איציק. משום... שלא הכרנו אותו. לא הספיק לנו הזמן הקצר שחיינו ביחד לגבש את כל הלא מוכרים.

איציק היה אדם מוזר. בחדר הוא תמיד ישב וקרא. ואם לא בחדר אזי היה נח לו על הכורסה הפרטית שלו מול הדרך היורדת ליס. יושב תוהה, או קורא.

הוא אהב להתבודד. היה לו מספר חברים מצומצם. הוא לא נסה להכיר את החברה.

הוא לא היה מוכן להבין את כולם.

הוא אהב את ההרצאות של ימי עיון. היה הרציני והמתוכח שביין החברה, זה שלא קבל את הדברים כמו שהם מפה לאוזן.

בעית הנקיון בחדר שלנו המשותף היתה בעיה קשה. איציק היה זה שהציע תורנות של שוטפים. משום מה התוכנית לא יצאה לפועל.

תמיד ביום ששי בערב היה איציק מופיע עם מסלול מוכן - מסלול ליום שבת. עוד בערב היתה מוכנה המפה, המימיה ותרמיל הגב.

בפגישות החברה בצריף על כוס קפה קשה היה לדובבו, משום מה, לשיחה. אך כששכנו הוא היה שר, וכשדברנו ברצינות היה הוא זה שחולק, שמבין אחרת, שרואה את הגרעין בעתיד באור אחר.

הוא אהב לעבוד. במטע, בנוי. הוא אהב לעבוד ברצינות. היו סומכים עליו. מסרו לידינו כלים חקלאיים חדישים. הוא היה אחראי גם במטע וגם בנוי.

איציק אהב את תל-אביב בגלל הבודור המגוון. הוא נסע לשם לראות סרט טוב, הצגה טובה.

המעבדה בצריף - היתה לו עוד בית. זה על מנת לא לשכוח היה אומר,
כשהיה הולך/לו לערוך את הנסיונות במעבדה.

ה"מצפון של הגרעין" אולי בגלל הרצינות אולי בגלל חוסר ההכרה,
אולי סתם שם שדבק לך איציק.

*

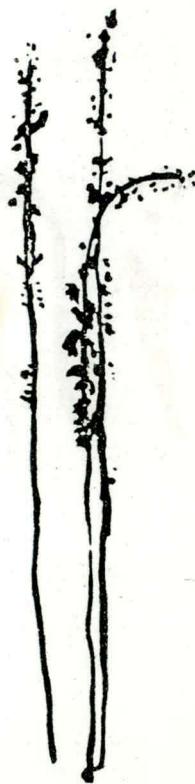
ערמה גביהה של ברזל קר
ומתחתיה אדם.
צורך דמעות רטוב ואי אמון
ולאחריה ז"ל.

במה היינו, עולם, רעים כל-כך
על שקרבן לקחת מאתנו
טרם זמן.
במה בגדנו או אשמנו תבל אכזר
שהחרבת בנו אבן קטנה מבנין
טרם זמן.

ועוד זכרון
ועוד חוסר הכרה
ועוד געגוע
אל אדם שהיה.

בלהה (מש"ב)

*

יְהוָה

יום האסון

אני מרגיש איך אני הולך ושוקע

לתוך עולם חסר משמעות.

כל מה שתעשה - לא ישנה.

אני מנסה לצאת מתוך עצמי,

אך זה לא הולך.

נמצא בכתב ידו מוטל על השולחן

בחדר ביום האסון 17.11.69.

ח ש ב ו ן נ פ ש

עוד חופש גדול תם. לדידי החופש הראשון בתנועה. עד כמה גדול השוני. לא עוד ביקורים אצל הדוד(ה) שאינם משאירים אחריהם שום משקע. במקום זה רשימה ארוכה של מפעלים, רובם מוצלחים שהותירו משקע של חוויות.

סמינר הדרכה - מי לא יזכור את הפעם הראשונה בה גלש-ירד באומגה. את שקשוק הברכים. את החיוך למראה אלה שעדין לא ירדו, ומתאמצים להסתיר את פחדם תחת מסוה של אדישות. מתפעל אתה מאותה בת שירדה ללא היסוס אף שלאחר הירידה בכתה בפינה.

לעבור על גשר חבלים ולא לשכוח את ההליכה על פסי הרכבת שתהום נפצרת מתחת.

רק חוזרים הביתה ויוצאים. שוב עם תרמילים הפעם למשגב עם. מחנה עבודה מוצלח. ננף הררי נפלא, מבט לעבר עמק החולה וחלקים נרחבים של מדינות אויב נפרשים לעיניך.

חשת כי לחברי המשק איכפת מה תהיה הרגשתך אך יחד עם זאת הם דורשים יחס רציני לעבודה.

איציק "חוג איל"

מתוך עלון "בצל הזית"
המחנות העולים

*

מתוך הספר

במשך שעות רבות כתב איציק מפי אביו את הקורות אותו בזמן מלחמת העולם השנייה.

הבאנו כאן קטע מתוך עשרות דפי ניר כחובים בצפיפות ובדיקנות - שכתבו במשותף הוא ואביו.

*

עבודת אסירי המחנה היתה חסיבת עצים: חלק מן האנשים גדעו את העצים סמוך לקרקע. אחרים כרתו את הענפים הדקים ואת השרשים.

היה שפע בגזעים עבים ולכן לא הזדקקו לענפים ולשרשים. את הגזעים לקחו עגלוניים - אסירים אל הנהר. ליד הנהר היו מערמים את העצים לערמות, כפרמידה.

רק כשהגיע הקיץ היו משיטים את העצים על פני הנהר. בחורף היה הנהר קופא והמים הפכו לקרח. העצים הובלו בנהר עד לעיר הנמל ארכזג-לנסק, שם היו נמכרים לארצות-חוץ.

כל בוקר היו האסירים צריכים לקום ב-4.30. העיר אותם מן פעמון ענק "פודיום" שהיה עשוי ממטיל ברזל ומלוח. קולו של פעמון משונה זה נשמע למרחק של קילומטרים.

מנת המזון שקבלוה בבוקר הסתכמה ב-300 גרם לחם שהיא היתה צריכה להספיק לכל היום וכן מנת מים פושרים שנקראה משום מה - מרק ואשר כדי למצוא בתוכם איטריה או תפוח-אדמה, היה צורך להשתמש בטלסקופ.

בשעה 5.30 הסתדרה כל הבריגדה לפני שער המחנה על כל מחלקה הוצבו שני שומרים אשר בכל יום לפני היציאה היו מזמרים מעין "ברכה", מין פזמון שהזהיר את האסירים מפני בריחה.

וזן לשונה:

"אם לא תמלא אחרי הוראות השומר

אם תפנה ימינה או שמאלה

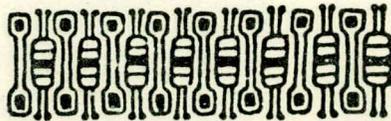
הוא יפעיל את נשקו".

אחרי ברכה מחממת נפש וקרביים זו, יצאו האסירים אל היער לחטיבת עצים. המרחק היה 8 ק"מ והוא הלך וגדל ככל שהמשיכו לחטוב מן העצים. לאחר שעה וחצי של הליכה מהירה בחושך, הגיעו למקום העבודה וכאן היו מחכים עד זריחת החמה משום שהיה זה חורף.

כדי להתחמם הם היו מדליקים מדורה שהיתה מצרך חיוני לאסירים מזי הרעב והעיפים בשל תנאי החיים הגרועים.

העבודה נעשתה בצוותות וכוח רב היה דרוש כדי להפיל את העצים העבים אשר שלשה אנשים יכלו בקושי להקיפם. את המזון המעט שניתן להם כלו מזמן וכאשר עיננו של השומר לא היתה פקוחה עליהם מקרוב, מאחר ושטח העבודה היה נרחב למדי, היו משוטטים על מנת לחפש פטריות ופסל בר על מנת לגוון ולשפר במעט את הרכב וכמות המזון שהוקצבו ע"י המעבידים הרוסים.

*

אולי את צודקת. אולי המדיום של הכתיבה הוא יותר נוח להסברים.

ובכן אסביר למה פתאם חדשתי את ההתענינות בך, לפי הנוסח שלך. אעשה זאת בכנות כי אני רוצה שהיחסים בינינו יהיו כנים. את הצעת לי משהו לפני הרבה שנים, אבל אז הייתי צעיר ולא מסוגל לעמוד בקשרים שכאלה. מאז זרמו הרבה מים בירדן, והתבגרנו.

את יכולה להבין זאת אחרת, אבל זוהי הסיבה - בשיא הכנות.

תראי, נורית (אינני רוצה לקרוא לך דושי למ'שה זה לא כנוי יפה, לפי דעתי) אני מעונין ליצור אתך קשרים. אני בטוח שזה יהיה יפה ומועיל לשנינו, ואולי יצמח מזה משהו גדול וחשוב יותר.

כתבי, ספרי על העבודה, איך הבגרות? מהן התוכניות לעתיד הקרוב ועל כל דבר אחר שאח מעונינת לכתוב. איך את ממלאת את זמנך לאחר העבודה וכך...

....

(המכתב נמצא ביום האסון)

(לא גמור ...)

*

מעלון "בצל הזית" - מתנות העולים

ב-13.3.67 נערך ערב מענין ובונה. בו הועלתה בעיתה של אחדות העבודה והמערך בכללו בעירית ירושלים. באסיפה הועלתה הדילמה של המפלגה, זמן מועט בלבד מושכת המפלגה את עגלת השלטון, רק שנה וחצי. ויש רבים התוהים אם היה צורך בכלל להצטרף.

אם בכלל לא נגרע מהאופי המיוחד של המפלגה. ולא נשתחק בה הקול על פרשת לבון ויחסינו עם גרמניה.

האם לא נכרה קבר למפלגה הסוציאליסטית?

לגבי ה"למרחב" -

האם עליו לשמש עתון קטן, אינטימי, מוגבל לשכבה חברתית. היש צורך לפרוץ לתחומים חדשים, לשמאל במדינה. להיות עתון מענין המעורר בעיות נוקבות וויכוחים ולא רק לקבוע עמדה. האם עליו להיות השופר של הנהגת "אחדות העבודה" מעין בטאון שמתיחסים אליו כאל "כזה ראה וקדש" או להפוך לעתון כמעט פרובוקטיבי, ולשמור על אתיקה עיתונאית ולא להטיל כתמים באישים חפים מפשע.

וזאת בשעה שהעתון נתון לתחרות פרועה, כאשר שוק העתונות בנוי על עקרונות מסחריים חופשיים.

איציק

חוג איל.

